

Kultura medialna jako wyzwanie dla komunikacji wiary w świetle orędzi Benedykta XVI na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu

Media culture as a challenge in communicating the faith as presented in Benedict XVI's messages for the World Communications Days

Mirosław Chmielewski CSsR

Główną misją Kościoła jest przekaz orędzia zbawienia – „Idźcie i głoscie Ewangelię całemu światu” (Mk 16,15). Wiara zaś, jak poucza nas św. Paweł Apostoł, rodzi się ze słuchania (por. Rz 10, 14). Dlatego także i dzisiaj wspólnota Kościoła, ze względu na wagę samego słowa Bożego i dobro duchowe wiernych, podejmuje refleksję nad jakością i sposobami komunikacji wiary (por. *Sacramentum caritatis* 46; *Verbum Domini* 113). Zarówno dokumenty synodu o nowej ewangelizacji dla przekazu wiary (zakończonych jesienią 2012 roku) – *Lineamenta, Instrumentum laboris*, a także posynodalna adhortacja apostolska *Evangeliæ Gaudium* ukazują media jako jeden z sześciu istotnych kontekstów nowej ewangelizacji. Środki przekazu – jak przypominają wspomniane dokumenty – stanowią dla Kościoła jedno z podstawowych wyzwań¹. Wyrazem zainteresowania Kościoła medialnym kontekstem przepowiadania Ewangeliæ było ustanowienie Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu². Od prawie 50 lat (od 1967 roku) z tej okazji kolejni papieże publikowali orędzia, w których podejmowali ważne i aktualne treści związane z różnymi aspektami życia Kościoła w odniesieniu do świata mediów. Paweł VI ogłosił 12 takich dokumentów, Jan Paweł II – 27. W latach

¹ Por. Synod biskupów XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne. *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej. Lineamenta*, Watykan 2011, nr 6. http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20110202_lineamenta-xiii-assembly_pl.html. [25.10.2012]; Synod biskupów XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne. *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej. Instrumentum laboris*, Watykan 2012, nr 59-62. http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20120619_instrumentum-xiii_pl.pdf. [25.10.2012]; Zob. Franciszek. *Adhortacja apostolska Evangeliæ Gaudium. O głoszeniu Ewangeliæ w dzisiejszym świecie* (EG), Kraków 2014, nr 62, 64, 73, 79; M. Chmielewski, *Media społecznościowe jako narzędzia nowej ewangelizacji*. „Świat i Słowo”, 22:2014, s. 213-229.

² Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu został zaproponowany na Soborze Watykańskim II (por. Dekret soborowy o środkach społecznego przekazu *Inter mirifica* nr 18). Po raz pierwszy Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu obchodzono na polecenie Pawła VI w 1967 r. Odtąd będzie stosowany w tekście skrót: ŚDSSP.

2006-2013 tradycję tę kontynuował Benedykt XVI, wydając osiem orędzi, których treść będzie przedmiotem zainteresowania w niniejszym artykule³.

Użyte w tytule artykułu pojęcie „komunikacja wiary” jest terminem synonimicznym względem innych terminów związanych z kościelną posługą przepowiadania słowa Bożego. Bliskoznaczne wyrażenia to: głosić (*predicatio*), wygłaszać kazanie, nauczać, zwiastować Dobrą Nowinę, ewangelizować. W znaczeniu szerokim termin *predicatio* obejmuje całość kościelnego nauczania, a więc wypowiedzi Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, wykład teologiczny, konferencję, katechezę, kazanie, homilię dialog religijny, utwory pisane, pantomimę, film. To szerokie rozumienie terminu, w tym artykule zostaje przyjęte jako odpowiednik różnych form głoszenia, przepowiadania słowa Bożego takich jak: kaznodziejstwo, katecheza parafialna, nauczanie religii w szkole, rozmowa duszpasterska, oraz nowe formy przy pomocy narzędzi, jakie oferują „nowe media”, szczególnie media społecznościowe (np. rekolekcje internetowe)⁴. Terminy *komunikacja* i *komunikować*⁵ w orędziach Benedykta XVI na ŚDŚSP występują 43 razy. W tym miejscu należy także dodać, że obok tych pojęć występuje termin *przekaz*,

---

³ Analizowane będą następujące dokumenty: Orędzie na 40. ŚDŚSP, *Środki przekazu: sieć komunikacji, jedności i współpracy*, 2006, [nr 1-9]; Orędzie na 41. ŚDŚSP, *Dzieci i środki przekazu jako problem wychowawczy*, 2007, [nr 10-17]; Orędzie na 42. ŚDŚSP, *Środki społecznego przekazu na rozdrożu: wiodąca rola czy służba? Szukanie prawdy, by się nią dzielić*, 2008, [nr 18-24]; Orędzie na 43. ŚDŚSP, *Nowe technologie, nowe relacje. Trzeba rozpowszechniać kulturę szacunku, dialogu i przyjaźni*, 2009, [nr 25-33]; Orędzie na 44. ŚDŚSP, *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa*, 2010, [34-43]; Orędzie na 45. ŚDŚSP, *Nowe technologie komunikacyjne i głoszenie Ewangelii*, 2011, [nr 44-53]; Orędzie na 46. ŚDŚSP, *Milczenie i słowo droga ewangelizacji*, 2012, [nr 54-60]; Orędzie na 47. ŚDŚSP, *Serwisy społecznościowe: portale prawdy i wiary; nowe przestrzenie ewangelizacji*, 2013, [nr 61-71]. Do analizy orędzi na ŚDŚSP autorstwa papieża Benedykta XVI zostały wykorzystane teksty opublikowane w książce pt.: *Benedykt XVI – orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu. Warsztat edytorski*, red. G. Umiński, I. Piątek-Belina. Lublin 2013. Teksty orędzi w tej publikacji zostały zaczerpnięte z polskiego wydania „L'Osservatore Romano”. Redaktorzy opracowania zastosowali także własną ciągłą numerację części w poszczególnych orędziach. Taki zabieg edytorski porządkuje wszystkie orędzia od strony metodycznej, zważywszy na fakt, że niektóre teksty w oryginale nie posiadają własnej wewnętrznej numeracji poszczególnych akapitów. Powyższa numeracja zostanie także wykorzystana przy wskazaniach bibliograficznych w niniejszym artykule, które zostały podane w nawiasach kwadratowych w powyższym zapisie.

⁴ Zob. G. Siwek, *Przepowiadanie słowa Bożego*, w: *Teologia pastoralna*, t. 2, *Teologia pastoralna szczegółowa*, red. R. Kamiński, Lublin 2002, s. 131-179; por. W. Chaim, *Kazanie jako komunikat*, w: *Fenomen kazania*, red. G. Siwek, Kraków 1994, s. 98-135; R. Czekalski, *Katecheza komunikacją wiary. Studium z katechetyki fundamentalne*, Płock 2006; *Komunikacja wiary w trzecim tysiącleciu*, red. S. Dziekoński, Olecko 2000.

⁵ Zob. *Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt., np. nr 1, 3, 4, 5, 9, 17, 20, 24, 25-29, 32, 33, 37, 40, 43, 54-56, 62, 64, 66.

przekazywać⁶ 49 razy oraz po 6 razy sformułowanie *dzielenie się*⁷, *głoszenie*⁸ – (użyte nawet w tytule orędzia na 45 ŚDŚSP „Nowe technologie komunikacyjne i głoszenie Ewangelii”). Benedykt XVI w analizowanych orędziach odnosi się w szczególności do mediów społecznościowych, których główną cechą jest interkomunikacja ich użytkowników, stąd podejmowane przez papieża tematy niejako *implicite* zawierają przekazywanie wiary rozumianej, jako komunikację interpersonalną zapośredniczoną w kulturze Web 2.0⁹.

Pierwszy etap analizy tekstów orędzi był poszukiwaniem odpowiedzi na pytanie zasadnicze w obranej opcji badawczej: jakie wyzwania generują współczesne środki społecznego przekazu względem komunikacji wiary w Kościele? Przebadana pod tym kątem zawartość treściowa wypowiedzi papieskich pozwoliła wskazać, że jednym z nich jest *kultura medialna*. W związku z powyższym artykuł będzie próbą odpowiedzi na trzy pytania, które jednocześnie wyznaczają strukturę treściową tekstu: a) jak definiuje się kulturę medialną we współczesnej refleksji naukowej, b) jak Benedykt XVI ujmuje kulturę medialną w orędziach na ŚDŚSP, c) jakie implikacje pastoralno-edukacyjne oraz badawcze płyną z powyższych analiz w odniesieniu do omawianych kwestii.

Wokół pojęcia *kultura medialna*

Jak złożony jest termin „kultura” świadczy chociażby fakt, iż hasło w Encyklopedii Katolickiej KUL zajmuje prawie 14 kolumn tekstu i zostało napisane przez czterech autorów¹⁰. W badaniach nad *kulturą medialną* H. Seweryniak i K. Sitkowska wyznaczają im trzy współczesne konteksty: a) kontekst filozoficzno-historyczny, b) kontekst społeczny, c) kontekst religijny¹¹. Przywołani autorzy konstatują swoje rozważania, między innymi takim stwierdzeniem: „Kultura medialna nie rozwija się w próżni. Z jednej strony jest skutkiem specyficznej atmosfery i mentalności współczesnej, z drugiej wpływa na tę atmosferę, mentalność i ją kształtuje”¹². Wydaje się zatem zasadnym, aby dokonując eksplikacji rozumie-

⁶ Zob. *Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt., np. nr 8, 19, 20, 21, 22, 34, 38, 41, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 53, 60, 64, 67.

⁷ Zob. *Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt., np. nr 8, 32, 33, 67, 68, 69.

⁸ Zob. *Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt., np. nr 33, 35, 49.

⁹ Zob. P. Drzewiecki, *Kto jest moim bliźnim w wirtualnym świecie? Teologia społeczności sieciowych w orędziach Benedykta XVI na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, „Łódzkie Studia Teologiczne”, 18:2009, s. 56; A. Wołkiewicz, *Testament Cyfrowego Imigranta – Benedykt XVI do mieszkańców cyfrowego świata*, <http://docplayer.pl/5528016-Testament-cyfrowego-imigranta-benedykt-xvi-do-mieszkanow-cyfrowego-swiate.html> [05.01.2015].

¹⁰ Zob. D. Capała, Cz. Bartnik, S. Kowalczyk, L. Dyczewski, *Kultura*, EK, t. 10, Lublin 2004, red. A. Szostek, E. Ziemann, kol. 188-201.

¹¹ H. Seweryniak, K. Sitkowska, *Współczesne konteksty kultury medialnej*, w: *Media w duszpastertwie*, red. M. Przybysz, T. Wielebski, Warszawa 2014, s. 15-41.

¹² Tamże, s. 38.

nia *kultury medialnej* w papieskich orędziach najpierw uwzględnić powyższe odniesienia i konteksty¹³.

Trudność w wyjaśnieniu terminu *kultura medialna* płynie z kilku innych powodów. W niektórych publikacjach naukowych pojęcie *kultura medialna* nie jest definiowane. Wielu autorów używa terminu *kultura medialna* bez próby wytłumaczenia, co pod tym terminem rozumieją, przechodząc od razu do prezentacji swoich badań. Egzemplarycznie można wskazać m. in. na publikację pod redakcją B. Łaciak – „Dziecko w kulturze medialnej”¹⁴. Jedynie w recenzji książki, pojawiła się próba wyjaśnienia tego terminu. Podobnie W. Kawecki, prowadząc badania nad współczesną teologią kultury i teologią wizualną, w odniesieniu do komunikacji wiary w jej ewangelizacyjnym ujęciu konstatuje krótko, iż kultura medialna to obecnie miejsce życia publicznego i doświadczenia społecznego, stąd stanowi ona swego rodzaju wyzwanie i bezpośredni kontekst dla ewangelizacyjnej misji Kościoła¹⁵. Takie podejście jest warunkowane – jak zauważa M. Wrońska – szerokością spektrum problemów oraz wątpliwościami zarówno o charakterze metodologicznym jak i teoretycznym¹⁶. Po wtóre próba opisu pojęcia *kultury medialnej*, jest narażane na swego rodzaju nieaktualność, ponieważ transformacja kulturowa zachodząca w świecie, między innymi pod wpływem nowych technologii, to bardzo dynamiczny proces. Stąd istnieje konieczność permanentnego redefiniowania tego obszaru badawczego. Po trzecie termin *kultura medialna* i jego desygnaty są eksplorowane przez różne dyscypliny naukowe takie jak: filozofia, pedagogika, socjologia, medioznawstwo, kulturoznawstwo oraz teologia. Szeroką prezentację rozumienia pojęcia *kultury medialnej* w różnych dyscyplinach, głównie polskich autorów przedstawiła M. Wrońska¹⁷. Swego rodzaju uzupełnieniem jej „katalogu”, ukazującego złożoność rozumienia pojęcia *kultury medialnej*, jest poniżej próba opisanego tego terminu w badaniach wybranych dyscyplin naukowych.

W obszarze nauk pedagogicznych, M. Wrońska w monografii poświęconej kulturze medialnej adolescentów rozumie *kulturę medialną*, jako „funkcjonowanie komunikacyjno-edukacyjne człowieka, zapewniające mu pełniejszy rozwój

¹³ Najbardziej interesującym w obecnej refleksji jest kontekst i odniesienie do teologii przepowiadania, do komunikacji wiary. Konteksty te także pokazują, że komunikacja wiary musi się do nich odnosić, z nich czerpać treści jako drugiego źródła, dzięki któremu jest w stanie lepiej rozumieć współczesnego słuchacza, jego problemy oraz pozytywnie i twórczo wpływać na przemiany kulturowe, także w obszarze *kultury medialnej*.

¹⁴ *Dziecko we współczesnej kulturze medialnej*, red. B. Łaciak, Warszawa 2003.

¹⁵ W. Kawecki, *Zobaczyć wiarę. Studium obrazu postrzeganego jako komunikacja wiary z perspektywy teologii kultury i teologii mediów*, Kraków 2013, s. 261.

¹⁶ Zob. M. Wrońska, *Kultura medialna jako element konstruowania własnej tożsamości i stylu adolescentów w „płynnej nowoczesności”*, w: *Kultura mediów, ciało i tożsamość – konteksty socjalizacyjne i edukacyjne*, red. W. Jakubowski, S. Jaskulska, Kraków 2011, s. 43.

¹⁷ Zob. M. Wrońska, *Kultura medialna adolescentów – jej wieloznaczność, złożoność i różnorodność*, w: *Język – komunikacja – media – edukacja*, red. B. Siemieniecki, T. Lewowicki, Toruń 2010, 119-132.

intelektualny, poczucie bezpieczeństwa w świecie ekspansywnych mass mediów oraz aktywne uczestnictwo w społeczeństwie informacyjnym¹⁸.

A. Ogonowska w swoich analizach na temat *kultury medialnej* – w obszarze refleksji nad edukacją medialną – odwołując się do S. I. Ozhegova stwierdza, że można ją definiować, „jako ogół materialnych i intelektualnych wartości w sferze mediów oraz historycznie określony system ich reprodukcji i funkcjonowania w obiegu społecznym¹⁹. Dokonuje także rozróżnienia na szerokie i wąskie rozumienie *kultury medialnej*. W znaczeniu wąskim rozumiana jest, jako zasoby konkretnego człowieka, które manifestują się różnymi zdolnościami i umiejętnościami rozumienia, tłumaczenia różnych tekstów medialnych oraz podejmowaniem dyskursu medialnego z innymi uczestnikami komunikacji medialnej oraz odpowiednie – kulturalne zachowanie w przestrzeni medialnej²⁰. Natomiast wąskie rozumienie *kultury medialnej* odnosi się do rozwoju przekazów w czwartym okresie medialnej metamorfozy i obejmuje takie media jak: fotografia, film, radio, telewizja, internet i generowana przez to medium rzeczywistość wirtualna ze wszystkimi towarzyszącymi jej zjawiskami w obszarze socjokulturowym, ekonomicznym i politycznym²¹. Z tej racji – zdaniem Ogonowskiej – w definiowaniu *kultury medialnej* konieczne jest ujęcie holistyczne, ponieważ media w różnych ich rodzajach i formach, podlegają permanentnej ewolucji i tzw. stare i nowe media pozostają w ciągłej koegzystencji. Ta koncepcja badawcza *kultury medialnej* jest niejako wzmocniona zjawiskiem konwergencji mediów, które wyznacza także nowe obszary eksploracji *kultury medialnej*²².

T. Goban-Klas mówi o *kulturze medialnej* w kontekście rozważań o społeczeństwie medialnym i stosuje termin „kultura realnej wirtualności”, tworząc się „wokół coraz bardziej interaktywnej sfery audiowizualnej, która przeniknęła w społeczeństwie medialnym duchową tkankę obrazowania i komunikowania, łącząc różne kultury w elektroniczny cybertekst²³”.

Niemiecki medioznawca A. Hepp w swoich badaniach opowiada się za terminem *kultura medialna* jako swego rodzaju całościową koncepcją rozumienia

¹⁸ M. Wrońska, *Kultura medialna adolescentów. Studium dostępu i zastosowań*, Rzeszów 2012, s. 89; por. M. Tolić, *Media culture and media education in modern school*, „World Journal of Education”, 1: 2011 nr 2, s. 89-97.

¹⁹ A. Ogonowska, *Współczesna edukacja medialna: teoria i rzeczywistość*, Kraków 2013, s. 75.

²⁰ Tamże, s. 75; A. Ogonowska opisując kulturę medialną w szerokim jej znaczeniu podaje aż dziewięć jej komponentów, które wydaje się całościowo ją opisują – definiują. Zob. tamże, s. 75-76.

²¹ Tamże, s. 77; por. T. Goban-Klas, *Media i medioznawstwo*, w: *Słownik wiedzy o mediach*, red. E. Chudziński, Bielsko-Biała 2009, s. 16-17.

²² Jedną z cech kultury medialnej – czy wręcz jednym z jej paradygmatów jest konwergencja, która będąc procesem, który dokonuje się, co najmniej na dwóch płaszczyznach – technologicznej oraz społeczno-kulturowej. Por. H. Jenkins, *Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów*, Warszawa 2007, s. 10-28.

²³ T. Goban-Klas, *Wartki nurt mediów. Ku nowym formom społecznego życia informacji*, Kraków 2011, s. 184.

współczesnej kultury. Jego zdaniem *kultura medialna* to „nie więcej ani nie mniej jak kultura zmediatyzowana”²⁴ lub kultura „zmediatyzowanych światów”²⁵.

H. Pravdová określa *kulturę medialną* jako sumę dwóch podstawowych sfer składowych, które mogą być dalej podzielone na wiele podkategorii. Z jednej strony jest to tworzenie produktów multimedialnych (produkcja), z drugiej strony ich użycie przez publiczność (repcja). Pojęcie *kultury medialnej* w tym rozumieniu ogarnia tworzenie produktów multimedialnych (tworzone przez nie artefakty – filmy, książki, nagrania muzyczne, media drukowane) i ich przyjmowanie przez publiczność (widzowie, czytelnicy – wpływ na ich zachowanie, postawy, opcje i wartości)²⁶. Zdaniem Pravdovej „kultura medialna prezentuje szeroki zakres zjawisk, tematów i teoretycznych problemów, od szukania powiązań między technologiami komunikacyjnymi, a zmianami kulturowymi, poprzez skutki rozpowszechniania treści informacji za pośrednictwem mediów i badań widowni, aż do przemysłu kultury, rozrywki, konsumpcji i kultury recyklingu”²⁷.

W obszarze badań kulturoznawczych J. Bednarek stwierdza, że kształt współczesnej kultury modeluje rozwój nowych technologii medialnych. Jego zdaniem *kultura medialna*, to kultura dostępna przez media w postaci wirtualnych muzeów, galerii oraz nowe rodzaje sztuki w przestrzeni nowych mediów. Dzięki internetowi i telewizji satelitarnej człowiek uczestniczy w wielu wydarzeniach kulturowych i przeżywa przekazywane tą drogą wartości natury estetycznej i etycznej. *Kultura medialna* to także możliwości bycia twórcą, czy współtwórcą dzieł sztuki, które są dostępne dla wszystkich uczestników komunikacji internetowej, wówczas w większości przypadków mamy do czynienia z kulturą masową²⁸. Zdaniem Bednarka wykorzystanie nowych technologii w obszarze kultury i sztuki generuje nowe zjawiska takie jak: wielość nowych form ofert kulturalnych, dominacja kultury wizualnej nad kulturą słowa, wprowadzenie młodego pokolenia w świat wartości, wzorców i standardów zachowań, które dokonuje się poprzez komunikację zapośredniczoną w interakcyjnej formie przekazu medialnego²⁹. Swego rodzaju konkluzją jego myśli jest stwierdzenie, iż kultura medialna rodzi się z wszechobecnych mediów elektronicznych, które przemieniają tradycyjne rozumienie

²⁴ A. Hepp, *Medienkultur: Die Kultur mediatisierter Welten*, Wiesbaden 2013, s. 63.

²⁵ Tamże, s. 63-89; por. A. Hepp, M. Höhn, J. Wimmer, *Medienkultur im Wandel*, w: *Medienkultur im Wandel*, red. A. Hepp, M. Höhn, J. Wimmer, Konstanz 2010, s. 9-37.

²⁶ J. Radošinská, J. Višňovský, *Aktuálne trendy v mediálnej kultúre*, Trnava 2013, s. 12.

²⁷ H. Pravdová, *Mediálna kultura*, w: *Kultúra a rôznorodosť kultúrneho*, red. V. Gažová, Z. Slušná, Bratislava 2005, s. 69-70. Cytat za: J. Radošinská, J. Višňovský, *Aktuálne trendy v mediálnej kultúre*, Trnava 2013, s. 13.

²⁸ Zob. J. Bednarek, *Wpływ multimediiów na przemiany w kulturze*, w: *Kultura i język mediów*, red. M. Tanaś, Kraków 2007, s. 111.

²⁹ Tamże, s. 115.

kultury i środowiska kulturowego w środowisko globalne, a nawet w cywilizację planetarną³⁰.

W podejmowanej próbie opisu *kultury medialnej* należy także zauważyć wypowiedź B. Kędzierskiej, która wprawdzie mówi o „kulturze mediów”, ale jej myśl z powodzeniem można odnieść do prezentowanych poszukiwań eksplikacji pojęcia *kultury medialnej*. Otóż przyjmuje ona, iż *kultura mediów*, to „aktualny całokształt materialnego, duchowego i symbolicznego dorobku społeczeństwa w zakresie wykorzystania mediów we wszystkich sferach funkcjonowania człowieka”³¹. W jej opracowaniu spotkamy także opis *cyberkultury*, która „jest nową kulturą informacji, obejmującą działania o charakterze twórczym, związane ze światem komputerów, sieci komputerowych, Internetu, systemów multimedialnych; jedna z przewodnich myśli tej kultury zakłada dostępność informacji dla wszystkich”³². Zdaniem Kędzierskiej, w kulturze przekształcaniej przez media, dominującą formą kontaktów społecznych stają się komunikaty ikonograficzne zapośredniczone w miejsce werbalnych i bezpośrednich. Skutkiem tego jest między innymi dezaktywizacja wyobraźni i własnej kreacji obrazu świata³³.

W obszarze nauk teologicznych, szczególnie teologii pastoralnej, przemiany kulturowe, w tym technologiczne należy postrzegać w teologicznej kategorii określanej jako znaki czasu. Zdaniem A. Zuberbiera: „świat ludzkiej kultury, rozwijając się w historii, w czasie jest zmienny. [...] badamy go, jako działanie ludzkie i kulturę określonego czasu. Czasowo określona kultura ludzka może być badana i interpretowana z wielu punktów widzenia [...]. Może być też badana z teologicznego punktu widzenia. Teolog badanie kultury wiąże, a może nawet utożsamia, z odczytywaniem znaków czasu. Przez znaki czasu rozumiemy [...] zjawiska w określonej, a szczególnie dzisiejszej kulturze”³⁴. Zatem są one rzeczywistością społeczno-historyczną i znajdują swoje miejsce w dziedzinie kultury. Jak podkreśla M. Fiałkowski „za znaki czasu uważa się zjawiska, wydarzenia i procesy mieszczące się w historycznym i społecznym rozwoju społeczeństw ludzkich”³⁵. Powyższa myśl wpisuje się w opinię M. D. Chenu, wg którego znaki czasu to wydarzenia, ale nie tyle jako wyodrębnione fakty, co raczej rozciągające się w czasie, kumulujące się zjawiska w obszarze postępu technologicznego, przemian społecznych, politycznych, ekonomicznych i kulturowych. Według niego „znakami czasu są zjawiska uogólnione, obejmujące różne dziedziny aktywności wyrażające potrzeby i aspiracje dzisiejszej ludzkości. Zjawiska te stają się

³⁰ Tamże, s. 118.

³¹ B. Kędzierska, *Kształtowanie kultury mediów*, w: *Kultura i język mediów*, red. M. Tanaś, Kraków 2007, s. 180.

³² Tamże.

³³ Zob. tamże, s. 181-183.

³⁴ A. Zuberbier, *Teologia dzisiaj*, Katowice 1975, s. 125.

³⁵ M. Fiałkowski, *Znaki czasu. Próba definicji w świetle polskich publikacji teologicznych po Soborze Watykańskim II*, „Teologia Praktyczna”, t. 12: 2011, s. 201.

znakami, gdy dojdą do świadomości w biegu historii”³⁶. Jak zauważa P. Drzewiecki znakiem czasu nie jest pojawienie się nowych technologii, ale „nowe lub odnowione kategorie kulturowe, które zostały podkreślone przez rozwój danej technologii [...]”³⁷. Jego zdaniem taką kategorią tworzy współcześnie sieciowa interaktywność implikowana rozwojem technologii Web 2.0, która z kolei generuje tzw. kulturę współuczestnictwa i współdziałania³⁸.

W swoich pracach badawczych nad teologią kultury W. Kawecki poświęca wiele uwagi relacjom między kulturą, a mediami, szczególnie w ujęciu papieża Pawła VI i Jana Pawła II. Podkreśla myśl Pawła VI, iż nowoczesne środki społecznego przekazu są jednym z „najbardziej charakterystycznych znaków współczesnej cywilizacji”³⁹, jednocześnie głęboko oddziaływujących na kulturę, iż można mówić o „kulturze ukształtowanej przez media”⁴⁰. Analizując zaś wypowiedzi Jana Pawła II, Kawecki stwierdza między innymi, iż wiara i kultura niesiona i rozpowszechniana przez media spotykają się na płaszczyźnie komunikacji. Współczesna teologia wskazuje na fakt, że to Bóg pierwszy podejmuje dialog z człowiekiem, odwołując się do jego relacyjnej natury. Ta zdolność człowieka sprawia, że nawiązuje on kontakt z Bogiem i z drugim człowiekiem. Jest to droga to tworzenia kultury, która sama w sobie jest komunikacją. Media będące emanacją kultury ipso facto mają naturę komunikacyjną⁴¹. Analizując zaś relacje między współczesną kulturą a nauką Kościoła, W. Kawecki określa stechnologizowaną i zapośredniczoną medialnie współczesną kulturę, jako „kulturę wirtualną”. Jego zdaniem jawi się ona, jako „wielka przestrzeń medialna, w której ludzie rozmawiają ze sobą za pomocą ekranów telewizyjnych, pilotów, joysticków i telefonów”⁴². Powyższe określenie – „kultura wirtualna” – można uznać za synonim *kultury medialnej*. W dalszych swoich eksploracjach naukowych wspomniany autor podjął problem komunikacji wiary w kontekście kultury wizualnej, która w dużej mierze jest generowana i katalizowana przez współczesne środki przekazu, jak i technologie medialne, proponując nowy obszar badawczy, jakim staje się teologia wizualna. W ramach tych badań podaje wiele cennych opisów fenomenu *kultury medialnej*, jednakże, jak już zostało zauważone wyżej, nie podaje własnej *expresis verbis* definicji kultury medialnej⁴³.

³⁶ Zob. A. Zuberbier, dz. cyt., s. 129. Zob. Por. Fiałkowski, dz. cyt., s. 195-204.

³⁷ P. Drzewiecki. *Edukacja medialna a nauczanie religii w szkole*, Warszawa 2013, s. 133.

³⁸ Zob., tamże.

³⁹ W. Kawecki, *Kościół i kultura w dialogi (od Leona XIII do Jana Pawła II)*, Kraków 2008, s. 146.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Zob. tamże, s. 238.

⁴² Tamże, s. 251.

⁴³ Tenże, *Zobaczyć wiarę*, dz. cyt., s. 261-265.

W obszarze nauk teologicznych należy zauważyć także pracę I. Sułek, która analizuje wypowiedzi Episkopatu Włoch na temat mediów⁴⁴. Autorka szeroko ukazuje wpływ i współzależności, jakie zachodzą między mediami, a kulturą, podaje wielość czynników, które warunkują naturę jak i aktualny kształt „nowej kultury medialnej” oraz przedstawia media jako czynnik kulturotwórczy⁴⁵. Podczas lektury pracy odczuwa się pewien niedosyt poznawczy, ponieważ w tekście nie znajdujemy odautorskiej „definicji” kultury medialnej. Natomiast charakterystyka kultury medialnej przez przedstawienie jej komponentów, jest odpowiednią bazą do podjęcia próby zdefiniowania *kultury medialnej* w ujęciu Episkopatu włoskiego.

Zaprezentowane powyżej próby definiowania pojęcia *kultura medialna* pokazują jej polifoniczność, wieloznaczność i wielokontekstualność. Przytoczona panorama wypowiedzi specjalistów z różnych dziedzin prowadzi do konkluzji, iż pojęcie *kultura medialna* z racji swojej diatrybiczności terminologicznej i wielości desygnatów pod nimi się kryjących, domaga się w dalszym ciągu badań przez różne dyscypliny naukowe. Wskazane przykłady próby opisanego zjawiska *kultury medialnej* potwierdzają przywołaną wyżej myśl H. Seweryniaka o konieczności przedstawiania *kultury medialnej* w wielu kontekstach. W dalszej części artykułu zostanie ujęty kontekst nauk teologicznych, badając wypowiedzi papieża Benedykta XVI, zawarte w ośmiu orędziach na ŚDŚSP.

Benedykta XVI ujęcie *kultury medialnej*

W papieskich wypowiedziach na ŚDŚSP termin związany ze słowem „kultura” występuje trzydziestokrotnie. Jednakże papież nie używa *expressis verbis* sformułowania *kultura medialna*. Czyni to natomiast w sposób pośredni: a) gdy przywołuje te wypowiedzi Jana Pawła, w których jest użyty termin „nowa kultura”, bądź „kultura medialna”; b) gdy pisze o wpływie technologii cyfrowo-medialnych na współczesne przemiany kulturowe; c) gdy używa terminów synonimicznych i opisuje cechy oraz komponenty „nowej kultury”⁴⁶.

Benedykt XVI w swoich orędziach odwołuje się czterokrotnie⁴⁷ do Listu apostołskiego swojego poprzednika Jana Pawła II *Il rapido sviluppo* (*Szybki roz-*

---

⁴⁴I. Sułek, *Posłannictwo mediów w świetle dokumentów Konferencji Episkopatu Włoch*, Lublin 2012.

⁴⁵Zob., tamże, s. 27-50.

⁴⁶Por. M. J. Pytko, *Wizja mediów i ich znaczenie w kształtowaniu chrześcijańskiej kultury w myśli Benedykta XVI*, w: *Medialne reprezentacje kultury*, t. 1, red. A. Sugier-Szerega, Lublin 2015, s. 169-182.

⁴⁷*Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt., w orędziach na 40, 41 i 42. ŚDŚSP; odpowiednio nr: 3, 7, 11, 22.

wój) z 2005 r.⁴⁸, w tym dwukrotnie do tekstów, gdzie jest mowa jednoznacznie o „nowej kulturze” tworzonej przez media. Warto przypomnieć, że wspomniany dokument był skierowany do odpowiedzialnych za środki społecznego przekazu w Kościele, i określa się go jako swego rodzaju kompendium nauczania o mediach Jana Pawła II⁴⁹.

W orędziu z roku 2007 papież Benedykt XVI napisał o wpływie mediów na kształtowanie środowiska kulturowego:

„Złożone wyzwania, którym współcześnie musi stawić czoło wychowanie, często są związane z faktem, że w naszym świecie media mają coraz większy wpływ. Jako jeden z aspektów zjawiska globalizacji i owoc szybkiego rozwoju techniki, kształtują środowisko kulturowe [...]. Niektórzy twierdzą wręcz, że formacyjny wpływ mediów na wychowanie współzawodniczy z wpływem szkoły, Kościoła, a może nawet rodziny. «Dla wielu osób rzeczywistością jest to, co media uznają za rzeczywiste» [...]”⁵⁰.

W tym miejscu papież odwoływał się do treści Listu apostołskiego *Szybki rozwój*, w którym Jan Paweł II podkreśla fakt rodzenia się „nowej kultury” już z samego faktu istnienia i oddziaływania mediów. Jednocześnie w Liście Jan Paweł II przywołał tekst ze swojej encykliki *Redemptoris missio*, gdzie wskazał na media nie tylko jako instrumenty ewangelizacji, ale podkreśla fenomen „nowej kultury”, tworzonej przez świat mediów, w którą należy włączyć Ewangelię⁵¹.

Powyższą myśl, zaczerpniętą z nauczania Jana Pawła II, mówiącą o przemianach kulturowych pod wpływem mediów i kształtowanie się nowej *kultury medialnej*, Benedykt XVI przypomniał w orędziu z roku 2011, gdy zestawiał obok siebie przemiany społeczno-kulturowe, które dokonały się pod wpływem rewolucji przemysłowej oraz aktualną szeroką transformację kulturową pod wpływem nowych technologii przekazu:

„Coraz powszechniejsze jest przekonanie, że tak jak rewolucja przemysłowa, wprowadzając innowacje w cyklu produkcyjnym i w życie pracowników, spowodowała głębokie zmiany w społeczeństwie, podobnie głęboka przemiana

⁴⁸ Jan Paweł II, List apostołski *Szybki rozwój Do odpowiedzialnych za komunikację społeczną*, 2005, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/de/apost_letters/2005/documents/hf_jp-ii_apl_20050124_il-rapido-sviluppo.pdf [30.10.2015].

⁴⁹ Zob. Cz. Drażek, *Ewangelizacja przez media w nauczaniu Jana Pawła II*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/T/TA/TAP/media_nau_jp2.html [22.02.2016].

⁵⁰ *Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt., 41, nr 11.

⁵¹ Jan Paweł II pisał: „Nie wystarcza, zatem używać ich [mediów, przyp. M. Ch.] do szerzenia orędzia chrześcijańskiego i Magisterium Kościoła, ale trzeba włączyć samo orędzie w tę ‘nową kulturę’, stworzoną przez nowoczesne środki przekazu. Jest to problem złożony, gdyż kultura ta rodzi się bardziej jeszcze aniżeli z przekazywanych treści, z samego faktu, że istnieją nowe *sposoby* przekazu z nowymi językami, nowymi technikami, nowymi postawami psychologicznymi” (RM 36c). Por. D. Gronowski, *Po co Kościołowi komunikacja społeczna?*, w: *Kościół i media w perspektywie komunikacyjno-pastoralnej*, red. K. Łuszczek, Szczecin 2008, s. 15.

dokonująca się dzisiaj w dziedzinie przekazu nadaje kierunek wielkim zmianom kulturowym i społecznym. Nowe technologie zmieniają nie tylko sposób komunikowania, ale sam przekaz, dlatego można twierdzić, że mamy do czynienia z rozległą transformacją kulturową. Wraz z tym sposobem rozpowszechniania informacji i wiedzy rodzi się nowy sposób uczenia się i myślenia, stwarzając niesłychane możliwości nawiązywania relacji i budowania wspólnoty⁵².

W powyższym kontekście należy także odnotować kolejną wypowiedź papieża, w której podkreślał wpływ odpowiednio „przygotowywanych” przekazów medialnych na wszystkie sfery życia ludzkiego, w tym na obszar kulturowy:

„Można zaobserwować na przykład, że w przypadku pewnych wydarzeń media są wykorzystywane nie po to, by we właściwy sposób informować, lecz by «kreować». Na tę niebezpieczną zmianę ich funkcji wielu pasterzy patrzy z niepokojem. Właśnie dlatego, że chodzi tu o zjawiska, które wywierają głęboki wpływ na wszystkie sfery życia ludzkiego (moralną, intelektualną, religijną, więzi międzyludzkich, uczuciową, kulturową) i które wystawiają na ryzyko dobro osoby, trzeba przypomnieć, że nie wszystko, co możliwe technicznie, może być wprowadzone w praktykę zgodnie z etyką⁵³.”

Według papieża zmienia się nie tylko sposób komunikacji, ale zachodzi jakościowa zmiana w naturze komunikacji, co implikuje głęboką i wieloaspektową transformację kulturową. Nowe sposoby transmisji informacji i wiedzy generują także nową kulturę uczenia się i wyzwalają nowe formy kreatywności. Ponadto nowe technologie wykorzystane w świecie komunikacji cyfrowej dają niespotykaną dotąd możliwość nawiązywania kontaktów i budowania wspólnoty.

Innym kluczowym tekstem dotyczącym *kultury medialnej* jest wypowiedź Benedykta XVI zawarta w zakończeniu orędzia z roku 2009:

„Chciałbym zwrócić się w szczególności do młodych katolików i wezwać ich, by do tego cyfrowego świata wnosili świadectwo swojej wiary. Moi drodzy, uważajcie za swój obowiązek wprowadzanie w kulturę tego nowego środowiska komunikacyjno-informacyjnego wartości, na których opiera się wasze życie! W pierwszych latach Kościoła apostołowie wraz z uczniami szerzyli Dobrą Nowinę w świecie grecko-rzymskim. W tamtych czasach, aby ewangelizacja mogła być skuteczna, należało wnikliwie zrozumieć kulturę i obyczaje ówczesnych ludów pogańskich, żeby móc dotrzeć do ich serc i umysłów. Podobnie i dziś głoszenie Chrystusa w świecie nowych technologii wymaga dogłębnego ich poznania, aby móc je potem odpowiednio wykorzystać. Szczególnie do was, młodych, którzy z naturalną niemal łatwością posługujecie się tymi nowymi środkami komunikacji, należy zadanie ewangelizacji tego «cyfrowego kontynentu»⁵⁴.”

⁵² Benedykt XVI – *Orędzia...*, dz. cyt., 45 nr 44.

⁵³ Benedykt XVI – *Orędzia...*, dz. cyt., 42 nr 20.

⁵⁴ Benedykt XVI – *Orędzia...*, dz. cyt., 43 nr 33.

Papież, odwołując się do początków Kościoła, wprowadził bardzo interesujące zestawienie, historyczne i doktrynalne⁵⁵. Przypomnił fakt, iż ewangelizacja przynosiła owoce dzięki poznaniu kultury świata grecko-rzymskiego. Kościół musiał się zmierzyć z nową wówczas dla niego kulturą, niejako wchodząc do jej „środku”, inkulturując w nią Ewangelię. Tym samym wprowadzał osoby i ludy w obręb komunikacji i doświadczenia wiary. Analogicznie „i dziś – stwierdza papież – głoszenie Chrystusa w świecie nowych technologii wymaga dogłębnego ich poznania”⁵⁶. Nie chodzi tylko o wiedzę o wytworach technologicznych, ale bardziej o poznanie człowieka, który się nimi posługuje, a które de facto transformują całe społeczeństwa i ich dotychczasową kulturę w obręb nowej *kultury medialnej*. Zatem papież nie mówiąc wprost o *kulturze medialnej* przez fakt odwołania się do odwiecznej praktyki Kościoła wskazał, że i dzisiaj głoszący Ewangelię stoją przed zadaniem wejścia w nowy cyfrowy świat. Szczególna rola w tym względzie przypada młodemu, tzw. „pokoleniu cyfrowemu”⁵⁷, które będąc „tubylcem” tego świata zna go doskonale, bo od urodzenia i może skutecznie wprowadzać digitalne pokolenia „emigrantów” w doświadczenie cyfrowego globu, przejmując od starszego pokolenia ich doświadczenie wiary⁵⁸.

Kultura medialna w orędziach Benedykta XVI jest określana także przez terminy synonimiczne. Papież używa osiemnaście razy sformułowania „cyfrowy świat”⁵⁹. Termin ten określa przede wszystkim przestrzeń komunikacji, wymiany informacji, życia współczesnego pokolenia cyfrowego. Nowe media, opierające się na technologii Web 2.0 w wymiarze społeczno-kulturowym generują społeczności sieciowe i nową kulturę 2.0⁶⁰, którą określa się jako kulturę cyfrową lub cyberkulturę. Cyfryzacja to jeden z wyznaczników kulturowych – jak zaznaczył Jan van Dijk za Ch. Gere – „ponieważ dotyczy artefaktów i systemów oznaczania i komunikacji”⁶¹, które są różne od stylu życia w poprzednich pokoleniach. Inne terminy synonimiczne, które spotykamy w orędziach Benedykta XVI na ŚDŚSP to „masowa kultura” i „monokultura”:

---

⁵⁵ Zob. C. M. Celli, *Ewangelizacja i nowe techniki komunikacji*. Wykład inauguracyjny w WSK-SiM, Toruń, 28.10.2013, <http://www.radiomaryja.pl/multimedia/inauguracja-roku-akademickiego-wsksim-wyklad-inauguracyjny-ks-abp-claudio-marii-celli/> [dostęp 30.10.2013].

⁵⁶ *Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt., 43, nr 33.

⁵⁷ *Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt., 43, nr 25.

⁵⁸ Zob. C. M. Celli, dz. cyt.; por. W. Mleczo, *Jak ewangelizować świat cyfrowy? Wskazania Benedykta XVI w orędziach na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, „Studia Socialia Cracoviensia” 6 (2014), nr 1, s. 197-208.

⁵⁹ Zob. *Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt. m. in. w numerach: 25, 32, 33, 34, 36-39, 41, 42, 46, 49, 65, 68, 70. Inne określenia z przymiotnikiem „cyfrowy” to: *cyfrowy kontynent* (32, 33, 41), *cyfrowe czasy* (40), *epoka cyfrowa* (nr 49, 50, 51), *przestrzeń cyfrowa* (nr 53), *środowisko cyfrowe* (nr 66, 68, 70).

⁶⁰ Zob. P. Drzewiecki, *Kto jest moim bliźnim w wirtualnym świecie?*, dz. cyt., s. 56.

⁶¹ J. van Dijk, *Społeczne aspekty nowych mediów*, Warszawa 2010, s. 265.

„Właśnie dlatego, że współczesne media kształtują masową kulturę, one same muszą przewyciężyć wszelką pokusę manipulacji, zwłaszcza w odniesieniu do ludzi młodych, i stawiać sobie za cel formację i służbę”⁶².

„Media są jak gdyby wielkim «okrągłym stołem», sprzyjającym dialogowi, istnieją w nich jednak pewne tendencje tworzące swoistą monokulturę, która tłumi zdolności twórcze, spłyca idee bardziej subtelne i złożone, nie docenia specyfiki odmiennych kultur oraz szczególnego charakteru wiary religijnej”⁶³.

Media są wprawdzie miejscem spotkania i debaty („okrągłym stołem”) na rzecz dialogu ludzkości, jednakże przez swą masowość i niektóre panujące w nich tendencje mogą prowadzić do spływania i unifikacji kulturowej. Ten proces ogranicza twórczy ludzki geniusz, unieważnia subtelność złożonego myślenia oraz dewaluuje specyfikę poszczególnych kultur narodowych, regionalnych oraz w nich manifestującą się wiarę w Chrystusa. Do swego rodzaju degeneracji dochodzi wówczas, gdy przemysł mediów staje się celem samym w sobie, nastawionym wyłącznie na zysk, tracąc z pola widzenia poczucie odpowiedzialności za służbę dobru wspólnemu.

Podsumowując tę część rozważań należy stwierdzić, iż Benedykt XVI w refleksji teologicznej nad światem mediów i komunikacją medialną wzywa do odkrywania nowej *kultury medialnej* i włączania w nią Ewangelii, czyli inkulturacji, co powinno być stałym elementem współczesnych programów duszpasterskich (np. katechetycznych, homiletycznych). Zadanie to zostało określone przez niego jako *diakonia kultury* na dzisiejszym *cyfrowym kontynencie*. Realizację tych zadań zlecił papież Papieskiej Radzie ds. Środków Społecznego Przekazu, aby zapoznawała się ze wszystkimi elementami nowej *kultury medialnej*, począwszy od kwestii etycznych oraz wskazywała kierunki i była przewodnikiem w obszarze tejże kultury. Jej zadaniem miała być także pomoc w zrozumieniu znaczenia komunikacji, która de facto już jest „stałym i nieodzownym elementem każdego programu duszpasterskiego”⁶⁴.

Implikacje badawcze i pastoralno-edukacyjne

Analiza wypowiedzi zawartych w orędziach na ŚDŚSP Benedykta XVI inspirowane do postawienia kilku kwestii dla dalszych poszukiwań o charakterze pastoralno-edukacyjnym oraz badawczym. Na początku należy zwrócić uwagę, iż rozumienie komunikacji wiary w i przez media nie może się ograniczać tylko

⁶² Benedykt XVI – *Orędzia...*, dz. cyt., 40 nr 7.

⁶³ Benedykt XVI – *Orędzia...*, dz. cyt., 40 nr 5.

⁶⁴ Benedykt XVI, Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu *Nowe technologie mogą pomagać w krzewieniu poszanowania godności i wartości osoby ludzkiej*, Rzym 29 października 2009 r. http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/massmedia_28022011.html [14.01.2016].

do poziomu narzędziowego, traktującego przekazy medialne tylko jako nośniki kultury i treści religijnych. O tyle jest to ważna kwestia, ponieważ taki punkt widzenia wydaje się być dominujący w praktyce pastoralnej, katechetycznej i kaznodziejskiej⁶⁵. W duchu papieskiej myśli, zawartej w analizowanych orędziach na ŚDŚSP, media należy spostrzegać przede wszystkim jako środowisko kulturowe, które samo z siebie wytwarza nową jakość kulturową, określaną jako *kultura medialna*. Przestrzeń nowej kultury jest miejscem ewangelizacji i równocześnie inkulturacji Ewangelii. Dlatego ciągle aktualny pozostaje postulat edukacji odpowiedzialnych za przepowiadanie w Kościele w obszarze współczesnej kultury, rozumienia nowych zjawisk generowanych przez media oraz szeroko rozumiana „mistagogia”⁶⁶ w teologiczną interpretację znaku czasu, którym jest *kultura medialna*.

Papież Benedykta XVI zwraca uwagę na fakt, iż nowe media tworzą „nową kulturę komunikacji”⁶⁷. Jej cechą charakterystyczną jest między innymi nowy język, przede wszystkim język symboli i obrazu. Jak podkreślił papież w jednym ze swoich przemówień „kultura cyfrowa jest źródłem nowych wyzwań dla naszej zdolności używania i słuchania symbolicznego języka, który mówi o transcendencji”⁶⁸. Stąd w komunikacji wiary z jednej strony należy uwzględniać wrażliwość współczesnego człowieka na przekaz wizualny. Z drugiej strony głoszący Ewangelię musi być swego rodzaju przewodnikiem dla swoich słuchaczy, którzy pozostają w stanie imersji we wszechogarniającym wizualnym oceanie, prowadząc ich do kształtowania w sobie wrażliwości na audialność, komunikację werbalną⁶⁹. We współczesnej kulturze przeciwstawia się sobie wizualność i logosferyczność. De facto obie sfery, oba kanały komunikacyjne siebie nawzajem potrzebują, uzupełniają się i dopełniają. Wiara, jak szeroko uzasadnia papież Franciszek w encyklice *Lumen Fidei*, jest syntezą słuchania i widzenia (por. LF 29-31). Wyzwanie, które staje dziś przed głosicielami Ewangelii, to konieczność bycia wielojęzycznym, to wymóg uczenia się nowego języka *kultury medialnej*, aby w pluralistycznym świecie móc przemawiać bogactwem językiem tego

---

⁶⁵ Zob. M. Chmielewski, *Media społecznościowe w ewangelizacyjnej misji Kościoła*, „Przegląd Uniwersytecki”, 28: 2016, nr 1, s. 6.

⁶⁶ Por. R. Hajduk, *Posłani głosić Dobrą Nowinę. Podstawowy kurs homiletyczny*, Kraków 2007, s. 91.

⁶⁷ *Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt., 43, nr 26.

⁶⁸ Benedykt XVI. *Mówimy ludziom o Bogu, posługując się nowymi językami cyfrowymi*. Przemówienie z okazji zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, Rzym, 28.02.2011, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/mass-media_28022011.html [14.01.2016].

⁶⁹ Zob. M. Chmielewski, *Youcat – wskazania dla katechezy w kulturze medialnej*, w: *Catechetica porta fidei*, red. A. Kiciński, P. Goliszek, Lublin 2012, s. 203-207; por. W. Kawecki, *Zobaczyć wiarę*, dz. cyt., s. 264-265; por. J. Chyła, *Ewangelizacja cyfrowego kontynentu*, „Kultura-Media-Teologia”, 2015, nr 22, s. 67-79.

świata z zachowaniem całego depozytu wiary Kościoła⁷⁰. Rodzi się więc pilna potrzeba edukacji kulturowo-medialnej osób podejmujących się misji głoszenia wiary w każdej formie i rodzaju. Jej celem byłoby zdobywanie kompetencji komunikacyjno-medialnych. Ten relatywnie nowy aspekt edukacji dotyczy zarówno formacji podstawowej jak i permanentnej osób duchownych, konsekrowanych oraz świeckich zaangażowanych w nową ewangelizację⁷¹.

Benedykt XVI wielokrotnie w analizowanych orędziach dokonał teologicznej interpretacji *kultury medialnej*. Między innymi jednej z jej cech, jaką jest interk komunikacyjność/relacyjność.

„O ile może zadziwiać szybkość, z jaką nowe technologie stały się bardziej niezawodne i skuteczne, o tyle nie powinna zaskakiwać ich popularność wśród użytkowników, gdyż zaspokajają one podstawowe pragnienie człowieka, jakim jest nawiązywanie relacji z innymi ludźmi. To pragnienie komunikacji i przyjaźni jest zakorzenione w naszej ludzkiej naturze i nie może być rozumiane jedynie jako reakcja na nowinki technologiczne. W świetle przesłania biblijnego powinno być ono odczytywane jako odzwierciedlenie naszego udziału w komunikatywnej i jednoczącej miłości Boga, który pragnie zgromadzić całą ludzkość w jednej rodzinie. Kiedy odczuwamy potrzebę zbliżenia się do innych ludzi, kiedy chcemy ich lepiej poznać i dać się im poznać, odpowiadamy na powołanie Boże — powołanie wpisane w naszą naturę istot stworzonych na obraz i podobieństwo Boga, Boga komunikacji i komunii”⁷².

Egzemplarycznie przywołany tekst wyraźnie pokazuje konieczność biblijnej i teologicznej interpretacji zjawisk, cech i komponentów *kultury medialnej*. Przypomniane przez papieża odwieczne pragnienie człowieka uczestnictwa „w

⁷⁰ Zob. W. Kawecki, *Film jako wizualizacja i komunikowanie wiary*, w: *Wizualizacja a ewangelizacja. Przeszłość i teraźniejszość*, red. W. Cisło, D. Jaszewska, A. Piwko, Warszawa 2015, s. 27-33.

⁷¹ Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu już w 2002 roku ten postulat wyraziła bardzo klarownie: „Kapłani, diakoni, osoby zakonne i świeccy pracownicy pastoralni powinni posiadać wykształcenie medialne mające zwiększyć zrozumienie wpływu środków społecznego przekazu na jednostki i społeczeństwo oraz nabyć umiejętności przekazu, który odwołuje się do wrażliwości i zainteresowań ludzi kultury medialnej. Obecnie niewątpliwie wymaga to wykształcenia obejmującego Internet, łącznie z jego wykorzystaniem we własnej pracy” (n. 11). Zob. Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Kościół a Internet*, w: *Kościół i internet*, red. J. Kloch, Warszawa 2011, s. 41. Jako przykład formacji medialnej można wskazać m. in. Wydział Teologii KUL ze specjalizacją edukacja medialna, która jest adresowana zarówno do przyszłych teologów świeckich jak i alumnów Wyższych Seminariów Duchownych. Zob. A. Kiciński, *Edukacja medialna na Wydziale Teologii KUL*, „Biuletyn Edukacji Medialnej”, 2: 2015, s. 127-139. Innym przykładem realizacji postulatów Papieskiej Rady to zrealizowany w 2015 r. w archidiecezji przemyskiej projekt edukacji medialnej prezbiterów. Zob. A. Szajda, *Edukacja medialna kapłanów archidiecezji przemyskiej w ramach formacji stałej. Projekt Katedry Współczesnych form Przekazu Wiary Wydziału Teologii KUL z archidiecezją przemyską styczeń-kwiecień 2015 roku*, „Biuletyn Edukacji Medialnej”, 2: 2015, s. 169-171.

⁷² *Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt., nr 27.

komunikatywnej i jednoczącej miłości Boga⁷³ oraz budowania relacji z drugą osobą, współcześnie realizuje się także przy pomocy nowych technologii w nowej przestrzeni kulturowej. To odpowiedź na Boże wezwanie, które jest „wpisane – jak pisze papież – w naszą naturę istot stworzonych na Boży obraz i podobieństwo, Boga komunikacji i komunii”⁷⁴. W związku z powyższym wydaje się zasadnym dalsze rozwijanie w refleksji teologicznej teoantropologicznego⁷⁵ wymiaru komunikacji zapośredniczonej, która stwarza możliwość i de facto prowadzi w wielu wypadkach do osobistej relacji i komunii z Bogiem. W powyższym kontekście należy przypomnieć, iż Benedykt XVI wskazał na problem współczesnego człowieka, dla którego wirtualny bliźni jest czasami bardziej bliski niż ten ze świata realnego. *Kultura medialna* daje możliwość spotkania się z drugim człowiekiem ponad granicami przestrzeni i własnych kultur. Tym samym istnieje niebezpieczeństwo – jak pisał papież – większego rozproszenia, skoncentrowania uwagi na wirtualnej komunikacji interpersonalnej, kosztem osłabienia a nawet zastąpienia komunikacji bezpośredniej z osobami z realnego otoczenia⁷⁶. Dlatego w przekazie wiary należy dostrzegać to zjawisko i pomagać w budowaniu relacji międzyosobowych w realnym środowisku swoich słuchaczy. Stąd zapośredniczona komunikacja wiary zawsze powinna dążyć do stwarzania takich przestrzeni i miejsc oraz czasów, aby możliwym było spotkanie w świecie rzeczywistym, w konkretnej „naziemnej” grupie, wspólnocie ludzi. Można zatem zaryzykować stwierdzenie, że przepowiadanie w i *poprzez* nowe media, może czasami stać się tylko substytutem realnego spotkania osób, a tym samym substytutem przeżywania doświadczenia religijnego tylko w wymiarze *face to interface*. Niebezpieczeństwo to dotyczy zarówno przepowiadających jak i odbiorców. Konkludując, przepowiadanie wiary w świecie wirtualnym zawsze winno prowadzić do spotkania w realnej wspólnocie Kościoła⁷⁷.

Powyższe uwagi nasuwają kolejne pytanie czy istnieje (jeśli tak, to jaka) różnica w głoszeniu Ewangelii w przestrzeni wirtualnej i realnej, zważywszy na fakt, że współcześnie oblicze tych światów (wirtualnego i realnego) integruje się w nowej jakości określanej jako „rozszerzona rzeczywistość” (ang. *augmented reality*)⁷⁸. Światło do odpowiedzi daje poniższa wypowiedź Benedykta XVI:

„Nie powinno zabraknąć konsekwencji czy jedności w wyrażaniu naszej wiary i dawaniu świadectwa o Ewangelii w rzeczywistości, w której przyszło nam żyć – fizycznej czy cyfrowej”⁷⁹.

⁷³ Tamże.

⁷⁴ Tamże.

⁷⁵ Por. S. Pintor, *Il Catechismo della Chiesa cattolica. Linee per la lettura e l'utilizzazione*, Bologna 1993, s. 38-39.

⁷⁶ Benedykt XVI – *Orędzia...*, dz. cyt., nr 48.

⁷⁷ Por. A. Spadaro, *Cyberteologia. Chrześcijaństwo w dobie Internetu*, Kraków 2013, s. 76-89.

⁷⁸ Por. P. Drzewiecki, *Edukacja medialna*, dz. cyt., s. 133.

⁷⁹ Benedykt XVI – *Orędzia...*, dz. cyt., 47, nr 70.

Papież uznaje świat wirtualny za realnie istniejący. Ma on inną kategorię niż fizyczny, ale równie rzeczywisty, bo w nim spotykamy inne osoby, komunikujemy się z nimi, żyjemy⁸⁰. Ponadto termin „świat cyfrowy” został już powyżej zinterpretowany jako synonim *kultury medialnej*, która jest faktem doświadczanym zarówno przez głoszących jak i słuchaczy słowa Bożego. Zwornikiem, który łączy świat fizyczny i cyfrowy – jak czytamy w wyżej przytoczonej wypowiedzi papieża – jest świadectwo. Stanowi ono najwyższy stopień komunikacji wiary. *Kultura medialna* wymaga, co szczególnie jest widoczne w dynamice właściwej mediom społecznościowym, wręcz zmusza do komunikacji wiary w sposób osobiście zaangażowany, dzieląc się sobą, swoją wizją świata, nadziejami, ideałami. Innymi słowy paradoksalnie wzmocnia ona wymóg komunikacji wiary, która jest osobistym świadectwem. Papież pisał, że „istnieje chrześcijański styl obecności także w świecie cyfrowym”⁸¹, który ma przybierać postać komunikacji szczerzej i otwarciej, odpowiedzialnej i szanującej innych. Głoszenie Ewangelii w świecie cyfrowym, to nie tylko przekaz treści religijnych, ale to przede wszystkim świadectwo wiary na swoim profilu społecznościowym, co objawia się „przez sposób komunikowania, o wyborach, preferencjach, opiniach, które są głęboko spójne z Ewangelią, nawet wtedy, kiedy nie mówi się o niej w sposób wyraźny”⁸².

Kontynuując poszukiwanie odpowiedzi na wyżej postawione pytanie: czy istnieje (jeśli tak, to jaka) różnica w głoszeniu Ewangelii⁸³ w przestrzeni wirtualnej i realnej, należy zasygnalizować jeszcze jedno zagadnienie badawcze, które domaga się dalszych refleksji i wyjaśnień teologiczno-pastoralnych. To problem z dziedziny teologii przepowiadania, i dotyczy skuteczności zbawczej⁸⁴ różnych form komunikacji wiary w kontekście *kultury medialnej*. Zachwyt współczesnych internetowych ewangelizatorów nad możliwością docierania z Ewangelią do wielu odbiorców w przestrzeni *social networks* (np. w formie tzw. rekolekcji internetowych), domaga się odnawiania świadomości, iż zbawcza owocność głoszonego słowa Bożego nie wypływa z użytych środków, ale jak pisze Benedykt XVI:

„dokonuje się to zawsze dzięki mocy samego Słowa Bożego, które porusza serca, zanim jeszcze podejmiemy jakikolwiek wysiłek. Ufność w moc działania Boga musi być większa od wszelkiej pewności pokładanej w stosowaniu środków ludzkich”⁸⁵.

Zatem w *kulturze medialnej* uzbrojonej w technologię i narzędzia szybkiej komunikacji, głoszący wiarę muszą ciągle pamiętać, że ich przepowiadanie Ewangelii czerpie swoją zbawczą moc z przyjętego przez nich i przeżytego

⁸⁰ Zob. C. M. Celli, dz. cyt.

⁸¹ Benedykt XVI – *Orędzia...*, dz. cyt., 45, nr 49.

⁸² Tamże.

⁸³ Poniższe uwagi odnoszą się szczególnie do przepowiadania w sensie wąskim tzn. głoszenia rozumianego, jako akt mowy kościelnej w postaci homilii lub kazania.

⁸⁴ Ze względów redakcyjnych tego tekstu zagadnienie to jest tutaj tylko zasygnalizowane.

⁸⁵ Benedykt XVI – *Orędzia...*, dz. cyt., nr 68.

słowa Bożego⁸⁶. Jednakże bardziej złożoną i ważniejszą jest odpowiedź na pytanie: w jakim stopniu zapośredniczona komunikacja słowa Bożego w przestrzeni szczególnie nowych mediów ma skuteczność zbawczą? Innymi słowy jaka jest różnica między zbawczą skutecznością homilii, czy konferencji rekolekcyjnej słuchanej osobiście w fizycznej przestrzeni wspólnoty Kościoła, a takim samym aktem mowy kościelnej w przestrzeni medialnej „live”, ale zapośredniczonej i przyjmowanej synchronicznie lub w postaci asynchronicznej? Jak wskazują dokumenty Kościoła, mówiące o relacji Internetu i Kościoła, odpowiedź powinna iść w kierunku analogicznym jak w przypadku dyscypliny skuteczności zbawczej liturgii sakramentów. Nie udziela się sakramentów w Internecie. Łaska sakramentalna jest udzielana podczas osobistej celebracji poszczególnych sakramentów, a wirtualna rzeczywistość nie posiada takich walorów, aby można było mówić o realnej obecności Chrystusa w Eucharystii, czy w innych sakramentach⁸⁷. Również cyberprzestrzeń nie jest także zamiennikiem prawdziwej wspólnoty ludzkiej, „[...] czy też bezpośredniej proklamacji Ewangelii”⁸⁸, ale w przypadku głoszenia Dobrej Nowiny w świecie wirtualnym pełni ono rolę uzupełniającą, inspirującą do poszukiwań w obszarze wiary i dającą możliwość pogłębienia wiary dla osób korzystających z takich przekazów.

Jednak wypowiedzi Benedykta XVI zawarte w jego orędziach na ŚDŚSP ukazują jeszcze inne walory komunikacji wiary w cyberprzestrzeni, swego rodzaju wartość dodaną. Papież zachęcając do świadomego, kreatywnego i odpowiedzialnego włączania się w sieci relacji, które stały się możliwe w epoce digitalnej⁸⁹ stwierdza, że „świat cyfrowy nie jest światem paralelnym ani czysto wirtualnym, lecz dla wielu ludzi, zwłaszcza młodych, stanowi część codziennej rzeczywistości”⁹⁰, a serwisy społecznościowe „kształtują nową dynamikę komunikacji tworzącej relacje”⁹¹. Zatem głoszone słowo Boże w tym „rzeczywistym wirtualnym” świecie buduje (udziela łaski), można zaryzykować stwierdzenie, że rodzi nowe więzi wiary z Chrystusem. Wobec tego nie można odmówić słuchającemu słowa Bożego w przestrzeni medialnej realizowania się obietnicy Chrystusa,

---

⁸⁶ Por. G. Siwek, *Osobowość kaznodziei dzisiaj. Rozważania nieobojętne*, Kraków 2014, s. 127-144; *Czy Chrystus używałby Powerpointa? Debata o możliwości wykorzystania w homilii multimedialnych środków przekazu*, „Homo Dei”, 2010 nr 4, s. 81-96.

⁸⁷ W dokumencie *Kościół a Internet* czytamy: „Rzeczywistość wirtualna nie jest zamiennikiem Realnej Obecności Chrystusa w Eucharystii, sakramentalnej rzeczywistości innych sakramentów i współudziału w kulcie sprawowanym w żywej wspólnotcie. W Internecie nie ma sakramentów; a nawet doświadczenia religijne, możliwe w nim dzięki łasce Boga nie są wystarczające w oderwaniu od współdziałania z innymi wiernymi w świecie rzeczywistym”, Papińska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Kościół a Internet*, dz. cyt., nr 9, s. 39.

⁸⁸ Tamże nr 5.

⁸⁹ *Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt., 45, nr 51.

⁹⁰ *Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt., 47, nr 65.

⁹¹ Tamże.

iz On sam jest obecny, gdzie dwaj lub trzej gromadzą się w Jego imię (por. Mt 18,20). Inny rodzaj kanału komunikacyjnego nie zawiesza działania Ducha Świętego, który udziela łaski⁹². W tym kontekście wydaje się zasadnym przypomnienie ewangelicznej prawdy, że Chrystus zawsze jest pierwszy przed swoimi uczniami. Głoszącym zaś potrzeba większej wiary i ufności w moc działania Boga, niż lęk z powodu niepewności i ułomności wszelakich pośrednictw ludzkich w przekazywaniu wiary⁹³.

Podsumowanie

Przeprowadzone analizy wypowiedzi Benedykta XVI z okazji ŚDŚSP ukazały *kulturę medialną* jako aktualne wyzwanie i zadanie w ewangelizacyjnej misji Kościoła. Od odpowiedzialnych za głoszenie Ewangelii wymaga nieustannego rozpoznawania jej wielorakości, hybrydalności, wielokontekstualności. Należy ją postrzegać bardziej jako szansę niż zagrożenie. Pierwszeństwo metodologii wydobywania najpierw tego, co pozytywne i dobre w postrzeganiu świata mediów jest bardziej owocne, zarówno w budowaniu świadomości, jak i w duszpasterskiej praktyce Kościoła. Pozwala także twórczo aktualizować przesłanie Ewangelii i ją inkulturować na współczesnym *cyfrowym kontynencie*. Jednocześnie daje szansę jego humanizacji i ewangelizacji także nowymi sposobami, zarówno przez przygotowanych i kompetentnych głosicieli słowa Bożego, jak i także – do czego zachęcał papież – włączając w to dzieło młode pokolenie „cyfrowych tubylców”.

Przed osobami komunikującymi wiarę w *kulturze medialnej* stoi zadanie balansowania między „sprzętem a talentem”, między narzędziami a świadectwem wiary. Skuteczność tej komunikacji czasami bywa zaskakująca, nawet paradoksalna: „wtedy mianowicie, kiedy Boskiej skuteczności służyć ma porażka skuteczności ludzkiej”⁹⁴. Paradoks ten ukazał Benedykt XVI w swoim dziele *Jezus z Nazaretu*, odwołując się do doświadczenia proroków: „Prorok ponosi porażkę: jego przesłanie stoi w zbyt jaskrawym kontraście z powszechnymi poglądami i utrwalonymi przyzwyczajeniami. Jego słowa okażą się skuteczne dopiero w następstwie porażki. Ta porażka proroka jak mroczny znak zapytania unosi się nad całą historią Izraela a w pewien sposób ciągle powraca w dziejach ludzkości. W pierwszym rzędzie jest ona także coraz to powtarzającym się dramatycznym losem Jezusa Chrystusa: Jego kresem jest Krzyż. Ale właśnie z Krzyża rodzą się niezliczone owoce”⁹⁵. Słowa papieża dopełniają obrazu misteryjności komunikacji wiary zapraszając zarazem do pogłębionej kontemplacji tej rzeczywistości,

⁹² Por. C. M. Martini, *Rozmowy z moim telewizorem*, Kraków 1988, s. 6.

⁹³ Zob. *Benedykt XVI – Orędzia...*, dz. cyt., 47, nr 68.

⁹⁴ G. Siwek, *Osobowość kaznodziei dzisiaj*, dz. cyt., s. 166.

⁹⁵ Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu. Część I. Od chrztu w Jordanie do Przemienienia*, Kraków 2007, s. 164.

pozostając wylogowanymi ze świata, a będący online z Bogiem, aby ponownie być świadkami Chrystusa w *kulturze medialnej*.

Treści zawarte w orędziach Benedykta XVI na ŚDŚSP zawierają wielkie pokłady treści, które mogą inspirować do kontynuacji eksploracji naukowych. Spośród wielu zagadnień, które jawią się na horyzoncie podjętego tematu, można wymienić między innymi następujące: dalsze badania nad teologicznym rozumieniem skuteczności przepowiadania słowa Bożego w przestrzeni medialnej, szczególnie w kontekście rzeczywistości rozszerzonych; zbadanie recepcji treści ewangelizacyjnych przez użytkowników nowych mediów, czy eksploracji uwarunkowań pedagogiczno-dydaktycznych generowanych przez nowe media w przekazie wiary dla *homo medialis*; należy poddać pod dyskusję i zaproponować konkretne programy formacji współczesnych ewangelizatorów; w obszarze homiletyki kontynuacja badań nad problemem ewangelizacji w kulturze wizualnej oraz dalsze poszukiwania nowych form w kościelnym przepowiadaniu nadzwyczajnym (rekolekcje, misje parafialne, etc); opracowanie kodeksów etycznych i prawnych wskazań dla chrześcijańskich liderów prowadzących działalność ewangelizacyjną w mediach społecznościowych.

Bibliografia:

Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu. Część I. Od chrztu w Jordanie do Przemienienia*, Kraków 2007.

Benedykt XVI – orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu. *Warsztat edytorski*, red. G. Umiński, I. Piątek-Belina, Lublin 2013.

Benedykt XVI, Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu *Nowe technologie mogą pomagać w krzewieniu poszanowania godności i wartości osoby ludzkiej*, Rzym 29 października 2009 r., http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/massmedia_28022011.html [14.01.2016].

Bednarek J., *Wpływ multimediiów na przemiany w kulturze*, w: *Kultura i język mediów*, red. M. Tanaś, Kraków 2007, s. 107-120.

Chmielewski M., *Youcat – wskazania dla katechezy w kulturze medialnej*, w: *Catechetica porta fidei*, red. A. Kiciński, P. Goliszek, Lublin 2012, s. 193-216.

Chmielewski M., *Media społecznościowe jako narzędzia nowej ewangelizacji*. „Świat i Słowo” 22:2014, s. 213-229.

Chmielewski M., *Media społecznościowe w ewangelizacyjnej misji Kościoła*, „Przegląd Uniwersytecki”, 28:2016, nr 1, s. 6-8.

Chyła J., *Ewangelizacja cyfrowego kontynentu*, „Kultura-Media-Teologia”, 2015, nr 22, s. 67-79.

Czy Chrystus używałby Powerpointa? Debata o możliwości wykorzystania w homilii multimedialnych środków przekazu, „Homo Dei”, 2010, nr 4, s. 81-96.

- Dijk J. van, *Spoleczne aspekty nowych mediów*, Warszawa 2010.
- Drażek Cz., *Ewangelizacja przez media w nauczaniu Jana Pawła II*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/T/TA/TAP/media_nau_jp2.html [22.02.2016].
- Drzewiecki P., *Kto jest moim bliźnim w wirtualnym świecie? Teologia społeczności sieciowych w orędziach Benedykta XVI na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, „Łódzkie Studia Teologiczne”, 18:2009, s. 55-66.
- Drzewiecki P., *Edukacja medialna a nauczanie religii w szkole*. Warszawa 2013.
- Dziecko we współczesnej kulturze medialnej*, red. B. Łaciak, Warszawa 2003.
- Fiałkowski M., *Znaki czasu. Próba definicji w świetle polskich publikacji teologicznych po Soborze Watykańskim II*, „Teologia Praktyczna”, t. 12, 2011 s. 195-204.
- Franciszek, *Adhortacja apostolska Evangelii Gaudium. O głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie*, Kraków 2014.
- Gronowski D., *Po co Kościołowi komunikacja społeczna? w: Kościół i media w perspektywie komunikacyjno-pastoralnej*, red. K. Łuszczek, Szczecin 2008, s. 13-35.
- Goban-Klas T., *Wartki nurt mediów. Ku nowym formom społecznego życia informacji*, Kraków 2011.
- Hajduk R., *Posłani głosić Dobrą Nowinę. Podstawowy kurs homiletyczny*, Kraków 2007.
- Hepp A., Höhn M., Wimmer J., *Medienkultur im Wandel*, w: *Medienkultur im Wandel*, red. A. Hepp, M. Höhn, J. Wimmer, Konstanz 2010, s. 9-37.
- Hepp A., *Medienkultur. Die Kultur mediatisierter Welten*, Wiesbaden 2013.
- Jan Paweł II, List apostolski *Szybki rozwój. Do odpowiedzialnych za komunikację społeczną*, 2005, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/de/apost_letters/2005/documents/hf_jp-ii_apl_20050124_il-rapido-sviluppo.pdf. [30.10.2015].
- Jenkins H., *Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów*, Warszawa 2007.
- Kawecki W., *Kościół i kultura w dialogi (od Leona XIII do Jana Pawła II)*, Kraków 2008.
- Kawecki W., *Zobaczyć wiarę. Studium obrazu postrzeganego jako komunikacja wiary z perspektywy teologii kultury i teologii mediów*, Kraków 2013.
- Kawecki W., *Film jako wizualizacja i komunikowanie wiary*, w: *Wizualizacja a ewangelizacja. Przeszłość i teraźniejszość*, red. W. Cisło, D. Jaszewska, A. Piwko, Warszawa 2015, s. 27-47.
- Kędzierska B., *Kształtowanie kultury mediów*, w: *Kultura i język mediów*, red. M. Tanaś, Kraków 2007, s.179-188.
- Kultura popularna – tożsamość – edukacja*, red. D. Hejwosz, W. Jakubowski, Kraków 2010.
- Łęcicki G., *Teologia mediów audiowizualnych jako wyzwanie XXI wieku*, „Kultura-Media-Teologia”, 3: 2012, nr 10, s. 8-17.

Mleczek W., *Jak ewangelizować świat cyfrowy? Wskazania Benedykta XVI w orędziach na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, „studia Socialia Cracoviensia” 6:2014, nr 1, s. 197-208.

Ogonowska A., *Współczesna edukacja medialna: teoria i rzeczywistość*, Kraków 2013.

Pytko M. J., *Wizja mediów i ich znaczenie w kształtowaniu chrześcijańskiej kultury w myśli Benedykta XVI*, w: *Medialne reprezentacje kultury*, t. 1, red. A. Sugier-Szerega, Lublin 2015, s. 169-182.

Radošinská J., Višňovský J., *Aktuálne trendy v mediálnej kultúre*, Trnava 2013.

Seweryniak H., *Teologie na „progu domu”*, „Kultura-Media-Teologia”, 1: 2012 nr 1, s. 9-22.

Seweryniak H., Sitkowska K., *Współczesne konteksty kultury medialnej*, w: *Media w duszpasterstwie*, red. M. Przybysz, T. Wielebski, Warszawa 2014, s. 15-41.

Siwek G., *Przepowiadanie słowa Bożego*, w: *Teologia pastoralna*, t. 2, *Teologia pastoralna szczegółowa*, red. R. Kamiński, Lublin 2002, s. 131-179.

Siwek G., *Boska i ludzka skuteczność*, „Biblioteka kaznodziejska”, t. 152, 2008, nr 2, s. 9-18.

Siwek G., *Osobowość kaznodziei dzisiaj. Rozważania nieobojętne*, Kraków 2014.

Słownik wiedzy o mediach, red. E. Chudziński, Bielsko-Biała 2009.

Sulek I., *Posłannictwo mediów w świetle dokumentów Konferencji Episkopatu Włoch*, Lublin 2012.

Synod biskupów XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne, *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej. Lineamenta*, Watykan 2011, http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20110202_lineamenta-xiii-assembly_pl.html, [25.10.2012].

Synod biskupów XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne, *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej. Instrumentum laboris*. Watykan 2012, http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20120619_instrumentum-xiii_pl.pdf, [25.10.2012].

Tolić M., *Media culture and media education in modern school*. „World Journal of Education”, 1: 2011 nr 2, s. 89-97.

Walter N., *Web 2.0 w edukacji jako efekt zmiany kulturowej*, w: *Kultura popularna – tożsamość – edukacja*, red. D. Hejwosz, W. Jakubowski, Kraków 2010, s. 315-324.

Wołkiewicz A., *Testament Cyfrowego Imigranta – Benedykt XVI do mieszkańców cyfrowego świata*, <http://docplayer.pl/5528016-Testament-cyfrowego-imigranta-benedykt-xvi-do-mieszkanow-cyfrowego-swiata.html> [05.01.2015].

Wrońska M., *Kultura medialna w kontekście edukacyjnym*, w: *Kultura popularna – tożsamość – edukacja*, red. D. Hejwosz, W. Jakubowski, Kraków 2010, s. 193-203.

Wrońska M., *Kultura medialna jako element konstruowania własnej tożsamości i stylu życia adolescentów w „płynnej nowoczesności”*, w: *Kultura mediów, ciało i tożsamość – konteksty socjalizacyjne i edukacyjne*, red. W. Jakubowski, S. Jaskulska, Kraków 2011, s. 41-49.

Wrońska M., „*Kultura medialna*” adolescentów – jej wieloznaczność, złożoność i różnorodność, w: *Język – komunikacja – media – edukacja*, red. B. Siemieniecki, T. Lewowicki, Toruń 2010, s. 119-132.

A. Zuberbier, *Teologia dzisiaj*, Katowice 1975.

Słowa kluczowe:

Benedykt XVI, ewangelizacja, kultura medialna, komunikacja wiary, Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu.

Key words:

Benedict XVI, evangelisation, media culture, communication of the faith, the World Communications Day.

Summary:

Analysing the line of thought of Pope Benedict XVI in his messages issued for the World Communications Days in the years (2006-2013), the author of the article points out one of the contemporary contexts of communicating the faith by the church: *media culture*. The main reason behind this analysis is that contemporary culture is highly mediatized and that this process is a subject researched by diverse branches of science. The first section of the article brings a wide spectrum of attempts to define media culture. The second presents the understanding of media culture as inferred from eight messages for the World Communications Day issued by Benedict XVI. The third section discusses pastoral, educational and research implications of the analytical observations of the papal messages.